ANDREI MUREȘANU

2259

[ANDREI MUREȘANU (A)]

28r

MUREȘANU

Tablou dramatic

PERSOANELE

MUREȘANU — GENIUL LUMINEI
ANUL 1848 — SILFI DE LUMINĂ

(Scena înfățișează un peisagiu de-o romanticitate sălbatecă în munți. Pe de-o parte stînci sparte și răsturnate, de alta brazi acățați pe vîrfuri de stînci, unii răsturnați de vijelii și torente. În fund pe-un deal se vede ruina încă [1] *fumegîndă a unui sat de colibi; mai în avanscenă turnul vechi și negru a bisericei satului — c-o mică biserică de lemn, cu ferestrele mici și cu zăbrele, cu muri parte risipiți, cu acoperămîntul de șindrile negre și mucede. Un aspect trist și de risipă. Asupra întregului plan se revarsă o galbenă lumină de lună. În avanscenă, de-a lung, e un trunchi răsturnat și putred care coprinde avanscena. Pe el șade Mureșanu visători. Cînd sună din turn clopotul cu glas dogit 12 ore — miazănoaptea — Mureșanu se scoală)*

MUREȘANU

Se zbate miazănoaptea în inima de-aramă
Din turnul în ruină. Și prin a lumei vamă
Nici suflete nu intră, nici suflete nu ies;
Ci prin al nopții aer întunecos și des
Abia pătrunde galben lumina-n raze rare
Precum se fur speranțe [2] în inime amare [3].
Cînd somnul, frate-al morții, pe lume falnic zace,
Cu genele-i închise, cu visele-i de pace,
Cînd palida gîndire prin țara morții trece
Și moaie-n visuri de-aur aripa ei cea [4] rece,
28v Cu-aghiasima cea dulce a lumei frunte-atinge,
Păcatele i-adoarme, invidia i-o stinge [5],
Ce ochi veghează umed? ... Ce singe se frămîntă? ...

1. *după* f[umegîndă] *șters* 2. *inițial* Precum se fură visuri 3. *primele șase versuri barate cu creion roșu ca semn de utilizare în altă parte* 4. *suprainterlinear* 5. *ultimele două versuri inițial* Și cu acea aiasmă a lumei frunte-atinge/ Și-n creieri fantazie și-n suflet vis încinge

Ce suflet ţipă-n doliu ? . . . Ce liră jalnic cîntă ? . . .
Sînt eu ! . . . Privesc trecutul, o marmură barbară,
Pe ea-i gravată aspru ursita-ne amară,
Şi cînd văd viitorul cu norii roşi de sînge
Atunci sufletu-mi geme şi inima-mi se frînge.
Decis-ai oare, Doamne, ca în etern să fie
Românu-n lanţuri crude [6] . . . şi searbăda sclavie
Să-nfigă ochii aspri . . . cu-al lacrimei tipar
Să brazde pe-a lui faţă decretul ei amar ?
Te blastămă de secoli a lumei neagră gură
Şi sufletu-ţi se-nmoaie şi inima-ţi se-ndură,
Dar pentru-a mea naţiune al tău ochi e de piatră
Şi sufletu-ţi e vitreg şi inima maratră.
Nu vezi că-s zeci de secoli de cînd ea se sfaramă
Sub cnuta plumbuită, sub legea de aramă
Ce-opreşte pentru mintea-i a minţii tale raze,
Lumina ta de aur, lumina ce-nviază ?
O ! toată ţara asta ai dat altor popoare,
Încît altar să-ţi facă poporul tău loc n-are.
Arînd un cîmp de pietre cu crudele-i sudori
El seceră spinişul din lucru-i fără spori [7],
Privirea lui e cruntă şi lacrima venin
Blăstăm e vorba-i seacă, sufletul lui suspin.
Decît o viaţă moartă, un negru vis de jele,
Mai bine stinge, Doamne, viaţa ginţii [8] mele,
Decît ca soartea oarbă [9] din chin în chin s-o poarte
Mai bine-atingă-i fruntea suflarea mărei moarte [10] !

ANUL 1848 [sau] MOARTEA — MORS
(apare din pămînt într-o haină simbolică)

2254

Sunat-a moartea aspră . . . tu-n lume ce aştepţi ? 77r
Au vrei tu ca poporul român să îl deştepţi ?
În van îţi e chemarea şi cîntecul în van :
Necată-i românimea pe-a lumei ocean.
Cu suflet rece, aspru, sublimul rege Nord
Va amorţi pe liră-ţi românul tău acord
Şi fiii plini de viaţă ai Asiei pustii
Vor stinge-a lirei tale sublime armonii.
Nu vezi că moartea-ntinde umbroasele-i aripe ?
Nu vezi ? . . . Poporul doarme ! O clipă . . . două clipe —
Şi pe-a naţiunei frunte al morţii rece vis
Va sta-n Eternitate — cît lumea în abis.

Eu, anul aspru, palid, adus-am vijelii
Şi . . . *(arată la ruina fumegîndă a satului)*
legea mica e moartea . . . gîndirile-mi — pustii !

Gîndirea mea e moarte, visarea : vijelii,
Eu duc prin visul vremei a arderei făclii ! [11]
Din secolii din carii auzi naţiuni cum plîng
Ieşit-am eu, ca astăzi naţiunea *ta* s-o sting !
Priveşte-n noaptea lumei ! . . . A morţii albă pară
Adoarme orice popol ce astăzi e să moară ! . . .

6. *iniţial* Românu-n lanţuri aspre 7. *în dreptul acestui vers, necontextualizat,* ai milă / De-o ginte cari secolii istoriei o-mpilă 8. *iniţial* naţiunei mele 9. *iniţial* Decît ca soartea aspră 10 *iniţial* cu vîntul mărei moarte 11. *iniţial* Eu port prin visul vieţei a arderei făclii ! *apoi* Eu duc prin timpii palizi a arderei făclii !

Atins-am cu paloarea-i poporul tău român
Şi-acum din umbra-i moartă eu văd un chip senin [12],
O rază ce mă-neacă, un gînd ce urăsc eu
Cum demonul urăşte un gînd de Dumnezeu !
Ci stinge-te odată, o, stea fără de nume !
Au vrei să-mi dispuţi oare tu sceptrul peste lume ?
Ci stinge-te odată tu, suflet ! Tu, un vis,
Au vrei să-mparţi cu mine al spaţiului abis ?
Un gest îmi trebui mie să fac din lume-un nor
Şi ce-mi trebuie oare ca visu-ţi să-l omor ?

MURĂŞANU
(cu putere)

Strîmt este al tău spaţiu şi secolii sînt largi !
77v Nu văd eu cum în cercu-ţi sărman nebun te spargi,
Nu văd eu cum în cercu-ţi nebun te zvîrcoleşti
Ca o naţiune-ntreagă în zboru-ţi s-o răpeşti ?
Trecut-au secoli negri cu coasele de foc
Cosit-au generaţii ... Naţiunea stă pe loc !
Trecut-au Nordul rege cu aripa-i de ger,
Românul stă în locu-i, ca muntele de fier !
Şi-n planu-Eternităţii românii-s un popor
Cum e un soare numai prin mările de nor,
Cum e-un principiu numai în firele adînci,
Cum sînt în fundul mării tari creştete de stînci.
De soare fuge arsă lumea de nouri vagă,
O zi !... Şi un principiu aprinde lumea-ntreagă
Şi cînd e marea-n pace şi apele s-au dus
Stă stînca cea eternă cu fruntea ei în sus.
Un an ?... Este un nour. Un an ?... E un vis rău
Şi-un vis poate pătrunde chiar un suflet de zeu,
Dar noaptea trece iute şi orele-albe vin :
Şi mai senin, mai splendid e ´sufletul divin [13].

[ANUL 1848 sau MOARTEA — MORS]

78r *Eu stelele le spulber ca frunze-ngălbenite,*
Eu îmflu răsuflarea vulcanului măreţ,
Înmormîntez sisteme în spaţii nesfîrşite,
Eu munţii îi cutremur şi mările le-ngheţ,
Astup cu a pustiei nisipuri mări cumplite
Ş-îngrop ţări înflorite sub oceanul creţ [14],
Dezmint [15] *secol de secol, zdrobesc eră de eră*
Fac [16] *din a vieţii fapte lucire efemeră* [17].

[MUREŞANU]

Ştiu că tu-nşirînd anii pe-a vieţii lunge fire [18]
Tu [19] *nimiceşti trecutul în urmele lui chiar,*
Că tot ce e-n viaţă cade-n a ta domnire
Nimic ce e [20] *nu scapă de ochiul tău avar.*
Dovadă-s lumi murite, pustii, fără rodire,
Ce toate se usucă la glasul tău amar.
Imperiul tău, Trecutul, e-ntins fără de fine :
Acolo [21] *te-ntîlneşte ochiul numai pe tine.*

Dar e o regiune tot astfel de întinsă,
Nu-i încă sub domnia întunecate-ţi mîni

12. *in dreptul ultimelor două versuri sînt scrise pe margine, cu alt scris şi altă cerneală, altele două :* O, caos plin de stele, ⟨te-⟩ coboară ⟨pe⟩ în poet, / Şopteşte-i armonia cu glasul tău încet ; *neintegrabile în contextul de aici, ele trebuiesc asociate versurilor de pe* **80r** (v. nota 33) 13. *indicaţie de intercalare a versurilor de pe* **78rv** : Eu stelele le spulber etc., *scrise ... după grafie şi cerneală, mai tîrziu, cînd poetul prefera ca interlocutorul lui Andrei Mureşanu să se numească nu* ANUL 1848 *ci* MOARTEA — MORS 14. *inițial* Îngrop insule mîndre în oceanul creț 15. *deasupra lui* Sumuț șters 16. *după încercările abandonate* Şi visu-naintării *apoi* Şi visul 17. *inițial* visare efemeră 18. *inițial* fire lunge 19. *după* Tu rupi şirul *şters* 20. *inițial* Nimic nu e [să scape] 21. *după* Ochiul nu te-n[tîlneşte] *şters*

Şi toate cîte, demon [22]*, le crezi de tine-nvinse*
Acolo strecur toate şi-ţi scapă de sub mîni.
Cele de ieri şi astăzi [23] *de mînă-ţi sînt atinse,*
Dar oare e tot astfel şi ziua cea de mîni?
Trecute [24] *şi prezente le ai spre-a nimici* [25]*,*
Dar braţu-ţi nu ajunge la cele ce vor fi.

De-aceea nu am teamă de-a ta amerinţare
Prezentul e o clipă şi viitoru-i lung.
Căci braţu-ţi nu ajunge la cele viitoare 78v
La viaţa naţiunii-mi aripele-ţi n-ajung.
Privesc cu voioşie la viitoru-i mare
Şi tot ce-nsufli minţii-mi eu caut să alung.
Cea ce n-a trăit încă nu poate fi al tău:
De-acea cînt deşteptarea şi glasu-ţi nu-l cred eu [26]*.*

ANUL 1848 77v

Te-aplană printre-a lumei unde amari, mărunte,
Tu ce înalţi deasupra-i a ta rebelă frunte
Ca să oglinzi într-însa steaua îngălbenită
A românimei, care pe moarte e pornită!
O! Şi din calea care conduce-n trista vale [27]
Unde nu mai pătrunde ecoul lirei tale,
De-acolo nu se-ntoarce nici om, nici naţiune!
Tu stai să-mi stingi suflarea, tu vrei a te opune
La spiritul ce-n lume cu aripa-mi l-alung,
Ca moartea de puternic, ca secolul de lung [28]?
Cînţi românimea, care pe calea morţii trece
Cum se arunc-o steauă în fundul mării rece?
Piei om în a [29] ta umbră! Te risipeşte-n vînt! 79r
(solemn)
Nainte de-a te plînge al clopotelor cînt,
Nainte de-a-ţi aşterne în galbenul mormînt,
Pe drumul care duce din leagăn la sicriu,
Moartea să te cuprindă în braţele-i de viu!
În suflet să-ţi domnească un seraf [30] surd şi mut
Şi-o secete cumplită în capul tău tăcut!
De viaţa ta mizeră moartea să nu se-atingă,
Dar mintea ta senină s-o-ntunece, s-o stingă,
Să intre-o noapte vană cu aer amorţit
În inima stîrpită, în capul pustiit [31].

(De sub manta-i neagră scoate un cran de mort cu ochi de foc a căror raze le îndreaptă spre fruntea lui Mureşanu. Faţa lui devine rătăcită şi ochiul lui uimit şi nesigur. El îşi întinde braţul ca pentru a se feri de razele ce-i ard creierii)

Cu raza morţii negre eu fruntea ta ating
Şi harfa ta o sfarăm şi geniul ţi-l sting! [32]

(Dispare-n pămînt. O melodramă uşoară dar melancolică. Se lasă o negură neagră, care apoi se ridică pentru a lăsa să se vadă o negură roză. Se lasă asupră-i caosul înstelat — se coboară cerul cu profunda lui armonie. [33] *În timpul acesta se-ncepe-a auzi, cu muzică surdină, corul ce urmează. Cînd se ridică negura roză, Mureşanu se vede dormind pe-o brazdă de flori, într-o cîmpie minunată în [al] cărei fund se vede o dumbravă verde şi munţi verzi. În avanscenă se ridică, încungiurat[ă] de tufişe dese şi sălbatece, ruina de marmură a unui monument roman. În timpul acesta melodia cea dulce urmează, pe care-o cîntă, nevăzuţi încă:)*

22. *în manuscris, hipermetric:* demone 23. *intenţia iniţială era de a scrie* Cele de ast[ăzi şi ieri] 24. *după* Ce-au fost, cele [prezente] *şters* 25. *după* le *şters* 26. *versurile de pe* **78v** *sînt scrise cu creionul* 27. *pe margine, în dreapta* (aripele-i se îmflă şi-o duc în cer-) 28. *deasupra lui* Să pustiască totul în lat, în larg, în lung *anulat prin paranteze* 29. *suprainterealat* 30. *iniţial* un înger 31. *iniţial* În inima ta stearpă, în capu-ţi pustiit 32. harfa *modificat din* arfa; *cele două versuri figurează, probabil în prima lor redactare, necontextualizată încă, pe* **86v**, *unde pentru* harfa *avem însă* arpa *şi ta este suprainterealat* 33. *scrisă între rînduri şi în evidentă legătură cu versurile notate marginal pe* **77r**: O, caos plin de stele, coboară *în* poet; / Şopteşte-i armonia cu glasul tău încet *a căror loc este idealmente în preajma ultimei replici a* LUMINII **(80r)**

Somnia regină combină-arbitrară
Tristeţă cu ris,
Vrăjeşte vis de-aur în noaptea amară,
În suflet închis.
Alături c-o umbră lumina răsare
Alături cu-n nor,
Din noaptea eternă prin raze apare
Un sînt meteor [34].

(În timp ce cîntecul durează Mureşanu [doarme]; faţa sa se descompune ca de-o fericire suprapămînteasc㠚i asupra frunţii sale, în toată fiinţa sa, plană seninul
79v *inspiraţiunei. În // momentul acela apare din ruina de marmură:)*

LUMINA [sau] SPIRITUL [sau] IRIS

(Albă şi surîzîndă. În păru-i blond ard stele, într-o mînă crinul luminei, în cealaltă o coroană de lauri de argint)

Tu care treci prin lume străin şi efemer,
Cu sufletu-n lumină, cu gîndurile-n cer,
Poet gonit de lume şi îngheţat de vînt
Ce cînţi ca o statie ruină şi mormînt;
Acuma cînd din Umbră Lumina, eu, răsar [35]
Aruncă de pe tine noianul de amar.
Eu vin din centrul lumei, încoronat de sori,
Preced pe mîndrul, [– —] frumosul Viitori
Ce-n nourii de secoli se zguduie închis
Ca un frumos şi mare însă teribil vis
Ce-n cerul lui petrece sublim şi neajuns,
Încît neci ochi de înger prin nori-i n-a pătruns,
Ci tînăra speranţă în haină de mister
Arată-n lume-oglinda-i cea plină de visări [36]!
În lumea adormită lumina cînd răsare
Din caosul ce fierbe întunecos şi mare
Cu raza-ntîi atinge a geniilor munţi
Ce-n nourii de gînduri se pierd bătrîni, cărunţi,
Şi-apoi abia la lume s-arată zîmbitoare:
O maiestate mîndră [37] în car de foc . . . un soare!
O, munţii cu-a lor frunte gîndindă-n nouri creţi
Cînd se-ncunun cu raze ai zilei sînt profeţi
Şi capete de geniu cînd ard, cînd se inspiră,
Arderea lor arată la noaptea ce-i admiră [38]
Că ziua e aproape . . . Şi palizii poeţi
Profeţi-s, plini de vise, ai albei dimineţi.
Profete al luminei! În noaptea-ţi te salut
Şi vărs geniu de aur în corpul tău de lut,
80r În buclele-ţi eu strecor dulci lauri de argint,
Cu raza zilei albe eu geniu-ţi aprind.

(Mureşanu a-ngenuncheat uimit. Ea-i lasă să cadă pe frunte cununa de lauri, îi zîmbeşte şi dispare în sus [39] răpită de-un nor aurit)

34. *iniţial* Un drag meteor 35. *iniţial* eu apar 36. *iniţial ultimele patru versuri erau*

În cerul lui petrece sublim şi neajuns,
Neci ochiul unui înger prin norii-i n-a pătruns,
Ci ⟨îm[bracă]⟩ Ci dalba cugetare în haină de mister
Arată lumii-oglinda-i cea plină de visări

37. *iniţial* O maiestate albă 38. *iniţial* la lumea ce-i admiră 39. în sus *supraintercalat*

LUMINA [40]

(solemn [41], invocînd cerul)

2260

a Cu bolta ta de stele coboară, univers, *131r*
Cu lamură de pace tu treci în al său viers.
Coboară fericite, albastre, mîndre dom
Pătrunde cu-a ta pace suflarea unui om.

2255

b Cu arcul tău de stele, o univers, cobori *6r*
Cu tainic-armonie din sfere şi din sori,
Cobori în ploi de raze cu constelatul dom,
Pătrunde pentru-o clipă suflarea unui om
Şi imple cu-armonia ce fiinţa ta respiră
Cîntarea-nduioşată din doritoarea-i liră.

2254

Cu cîmpii tăi de stele, o, univers te-nvoc, *80r*
Coboară-n ploaie d-aur gîndirile-ţi de foc
Şi imple cu-armonia ce-n [42] tine-etern respiră
Cîntarea cea bogată din sîngeroasa-i liră.
Cobori [43] cu ploi de raze, cu instelatu-ţi dom,
Pătrunde pentru-o clipă suflarea unui om [44].
O, caos plin de stele, coboară în poet, *77r*
Şopteşte-i armonia cu glasul tău încet.

SILFII DE LUMINĂ *80r*

(de sus către LUMINĂ)

Tu, ce din ceriuri pe lume cazi,
Lumină sîntă!
Precum pe-al mării amar talaz
O rază frîntă,
Acum la nouri te depărtezi
Strălucitoare.
Căci de acolo pe lumi veghezi
Din sîntul soare [45]

(de jos către MUREŞANU)

A tale gînduri, palide bard,
Cu fruntea-n laur
Sînt stele-eterne ce-n ceruri ard
Cu raze de-aur.
Cîntă dar, cîntă, tînăr poet,
Mîn-a ta liră,
Lumea ascultă gîndu-ţi profet: *(încet)*
Marea se miră!

MUREŞANU

(cu foc)

În ocean de flăcări gîndirea mea se scaldă
Şi sufletu-mi se-mbată d-o primăvară caldă
Şi-un cîntec trece aspru [46] prin visele-mi de jar
Cum vîntul trece-n freamăt prin codrii de stejar ...
Să cînt cum leul rage?... Să cînt!... Zdrobita liră!

40. *alături figurează, scris cu cerneala întregului text,* După acum*, *posibilă indicaţie a faptului că* LUMINA *vorbeşte din nevăzut, după ce* dispare în sus răpită de-un nor aurit 41. *deasupra lui* serios *şters* 42. *supraintercalat* 43. *modificat din* Coboară 44. *această invocare este scrisă cu creion negru pe un petic de hîrtie întîi sfîşiat, apoi recompus şi lipit, poate chiar de poet, pe* 80r 45. *iniţial* Cu ochi de soare *apoi* Prin ochi de soare 46. *iniţial* trece dulce

80v Din coardele-n rugină odat-ncă respiră
Un cîntec de-o sublimă, senină disperare
Precum scapără [47] raze întunecata mare
O dată încă-n viaţă să mă-nec în lumină,
Să caut armonia a sferelor senină
În inima-mi zdrobită . . . şi-apoi să mor . . . Să mor,
Să-nec sufletu-mi rece în noapte şi în nor.
Coroană de albi lauri, coroană de argint
Luceşte într-a nopţii-mi amarul labirint :
Eu voi cînta de fală ca leul ce-a învis
Iar tu luceşte pală al deşteptărei vis ! !

SILFII DE LUMINĂ
(pe cînd se lasă negura roză)
În marea Somniei ce-n unda-i combină
Tristeţă cu ris
Cufundă, poete, gîndirea-ţi senină
Seninul tău vis !
(pe cînd se lasă negura neagră)
Adormi cînd lumina se stinge cu jale
Prin vînturi răcori,
Cînd visu-ţi îşi moaie aripele sale
În noaptea cu nori !

(Muzica urmează misterioso. *Negura lăsată cu desăvîrşire — O pauză — Cînd se ridică iară, scena e ca întîi : acelaşi trunchi, aceeaşi galbenă lumină de lună străbate prin stîncile zdrobite şi lumină planul cel ruinat. Mureşanu arată că s-ar fi deşteptat dintr-un somn neliniştit, cu visuri de-o impresiune puternică. Fruntea sa e osîndită şi faţa în delir adînc. Muzica melodramiză încet aria lui* Deşteaptă-te române *El o declamă încet şi espresiv, rezemîndu-se cu mîna stîngă pe liră* [48]*.)*

[VARIANTA FINALULUI] [49]

[MUREŞANU]

80v *(şade, cugetă, mînile sale se lasă-ncrucişate*
peste coardele lirei)

81v *O capul meu! Văd cerul deasupra-mi se coboară*
Şi în cîmpii aşterne stelele lui de foc
Şi aburi[i] argintii se lasă, mă-nconjoară,
Şi stele scapăr sfinte pe-al valurilor joc.
Ridic degetu-mi magic şi secolii [se] mişcă
Cu umbre strălucite de zei şi de eroi
Şi sufletu-mi s-aprinde şi inima-mi se mişcă
Şi codrii respir umbră şi mirosul din foi;

2291

30r Pin visele-mi obscure cu-ntunecări de soare
Carpatul îşi ridică a lui frunte-n ninsoare,
Cu umere stîrpite de viscole rebele,
Înmormîntat de codri şi-ncununat de stele.

47. *iniţial* Precum respiră *apoi* Precum răsuflă ; *în dreptul acestui vers pe margine* (Strahlen athmet das dunkle Meer), *echivalent german la* respiră/răsuflă raze întunecata mare 48. rezemîndu-se cu mîna stîngă pe liră *este adăugat ulterior, după o bară verticală, cum tot după o bară verticală figurează, scris parţial cu aceeaşi cerneală, începutul unei* VARIANTE A FINALULUI *şi ultimele ei două versuri, care reapar, la sfîrşitul textului complet al acestei variante, pe* 81v; *urmează indicaţia* [18]69 49. *această variantă s-ar situa după* Fruntea sa e ostenită şi faţa în delir adînc: *ea pare izvorîtă din aceeaşi inspiraţie ca textul scris cu creionul pe peticul de hîrtie lipit pe* 80r *şi ca cele două versuri marginale de pe* 77r *ca un fel de rezultat al invocării cuprinse acolo ; exact ca şi prima formă a finalului, aceasta are la sfîrşit o bară orizontală ca semn al încheierii tabloului dramatic*

Din mijloc astor roiuri ce-argentei ne-nconjoară, 81v
Împlînd[50] *cu repejune eteriul tranfiriu,*
Carpații își ridică a lor frunte-n ninsoare
Și umerii de codri și brîiele de rîu;
Din munții cu picioare de stînci bucium răsună
În luna-nvinețită s-ascunde-n voal [de] nor[51]*;*
Pe creierii de munte[52] *voinicii se adună*
Ș-aprind cîte-un foc mare pe fiecare deal
Și roți aprinse-aruncă în văile-adormite,
Ce zboară și lumină fantasmele ce zbor;
Copacii par fantasme bătrîne, despletite,
Ce-aleargă-n[53] *susul apei pîn ce-n tunerec mor;*
Icoanele se turbur și-un arbor de gîndire
Întinde ramuri sfinte ce mișcă în șoptire;
Din crengi de negre gînduri cîntarea se desprinde
Și albele ei aripi la ceruri le întinde[54]*.*

[ANDREI MUREȘANU (B)]

ANDREI MUREȘANU 74r

Tablou dramatic într-un act[1]

2254

[PERSOANELE]

MUREȘANU
MORS *INDIFERENTIALUL (NIRWĀNĀ)*
GENIUL LUMINEI *IRIS*[2]

(Scena înfățișază un peisagiu de-o romanticitate sălbatecă în munți. Pe de-o parte stînci crăpate, unele țepene, altele răsturnate, de alta brazi acățați de vîrfuri de stînci, unii frînți și răsturnați de vijelii și torente. În fund se văd ruinele încă fumegînde a[unui] sat de colibe, risipite ca cuiburi mari în dosul stîncelor. Mai în avanscenă turnul vechi și negru a bisericii satului. Biserica de lemn cu ferestre mici cu zăbrele, cu muri parte risipiți cu acoperămînt de șindrile negre și mucezite. Asupra întregului plan se revarsă o galbenă lumină de lună. Avanscena o cuprinde de-a curmezișul un trunchi răsturnat, putred, pe care M[ureșanu] șade visători. De tot în fund codri și munți. Clopotul sună dogit 12 ore. Miezul nopții. În vremea asta se scoală M[ureșanu]).

[MUREȘANU]

Tresare miazănoaptea în inima de-aramă
A turnului de piatră. I.in stelele se-nhamă
I.a carul lunei blonde. Prin[3] vămile veciei
Nici vremea nu le trece cu visele mîndriei,
Nici suflete nu intră, nici suflete nu ies
Priu aerul de noapte puternic, rece, des,

[Tresare miazănoaptea în inima de-aramă
A turnului de piatră.] Și prin a lumei vamă
Nici viii nu mai intră, nici morții nu mai ies,

50. *inițial* Și trec 51. *inițial* pătrunde dintr-un nor 52. *inițial* Pe crestele de dealuri 53. *în ms.* în 54. *pînă la această formă ultimele două versuri au mai fost încercate* pe **80v**:

Din ⟨lanțul⟩ lutul ⟨arborele⟩ ⟨arborul⟩ ⟨crengile⟩
⟨gîndirei⟩ cugetării cîntarea se desprinde
Și ⟨albele⟩ sfintele ei aripi la ceruri le întinde

apoi Din negre crengi de gînduri cîntarea se desprinde 1. *la acest nivel, pe jumătatea din dreapta a paginii, lăsată liberă, un vers scris cu creionul, indescifrabil* 2. *scris cu același creion ca acela menționat mai sus* 3. *după* iar *șters*

Vrăjește frunza-n codri în întuneric des;
A lunei adormite pătrund razele rare,
În temnița din pieptu-mi trezind simțiri [4] amare
Cînd somnul, frate-al morții, pe lume falnic zace,
Sub genele-i lăsate a veciniciei pace,
Și cînd gîndirea oarbă prin țara morții trece
Și moaie-n lac de vise aripa ei cea rece,
Cu aghiazima-ndulcită a lumii frunte-atinge,
Păcatele-i i-adoarme, voința ei o stinge,
Ce ochi veghează umed? Ce piept ce se frămîntă,
Ce suflet lampă de-oliu se mișcă tremurîndă?[5] ...

2257

102r Privesc trecutul și-icoana lui barbară:
E zugrăvită aspru d-ursita-ne amară —
Și cînd văd viitorul cu sînge și ruine
Nu cred nimic.

2254

74r Sînt eu! ... Privesc trecutul și-icoana lui barbară
E zugrăvită aspru d-ursita-ne amară.
Cum [6] gîndul meu nu poate să rup-acea perdea
Ce-ascunde viitorul teribil [7] după ea?
Dar umbre alburie abia prin ea transpar,
Mă împle cu-ndoială, martiriu și amar [8].
Cîntarea? ... Cea mai naltă și cea mai îndrăzneață
Nu e decît răsunet la vocea cea măreață
74v A undelor înalte, cu mii de mii de limbi,
A unui rîu ce nu-l vezi: a undelor de timpi [9]
Ce viitoru-aduce spre a le mîna-n trecut.
Deși privesc nainte-mi noaptea bătrînă, suptă *,
Și văd c-o lume nouă dintr-însa se ridică,
Știu [10] cumcă viitorul este trecutu-ntors
Știu cumcă-aceeași lînă s-a tors și s-a retors
De degetele-uscățite-a Vremii-mbătrînite,[11]
Dar *pîrghia* aceea ce, desfăcînd tenebre,
Ridică viitorul — puterea care toarce
Al vremii fir — aceea îmi e necunoscută.
Vai! Cele întîmplate istoria le spune
Și cele viitoare și-aruncă umbra lor
În atmosfera groasă a zilei cei de azi.
De ce se-ntîmplă toate așa cum se întîmplă
Cine mi-a spune-o oare? E plan, precugetare

4. *deasupra lui* gîndiri *șters* 5. *ultimele șapte versuri provin, prin corecțiuni făcute cu o cerneală mai neagră și o peniță mai subțire din* Cu genele-i închise, cu visele-i de pace, *(trecînd prin forma* Sub genele-i închise, tăcere, umbră, pace,)

Cînd palida gîndire prin țara morții trece
Și moaie-n visuri de-aur aripa ei cea rece,
Cu-aghiazima cea dulce a lumii frunte-atinge
Păcatele-i i-adoarme, invidia i-o stinge
Ce ochi veghează umed? Ce suflet se frămîntă?
Ce suflet țipă-n doliu, ce liră jalnic cîntă?...

6. *deasupra lui* Și *șters* 7. *inițial* puternic 8. *ultimele două versuri adăugate pe marginea filei, cu altă cerneală* 9. *inițial*

A undelor teribili, înalte, zgomotoase
A unui riu ce nu-l vezi: sînt undele de timp

10. *acest vers și următoarele două sînt scrise ulterior pe marginea din dreapta, alături de ultimele trei versuri de mai sus și reprezintă întruparea în altă haină a aceleiași idei poetice* 11. *inițial*

Știu cumcă-aceeași lînă s-a tors, s-a retors
Cu-nșelăciuni Frinecea îmbătrînită vremea

versurile sînt adăugate, cu cerneala neagră a tuturor intervențiilor de acest tip, pe marginea filei

În șirul orb al vremei și-a lucrurilor lumei?
Sau oarba întîmplare fără-nțeles și țintă
E călăuza vremei? Putut-a ca să fie
Și altfel decum este tot ceea ce există
Sau e un *trebui* rece și neînlăturat?
Și, daca trebui toate să fie-așa cum sînt,
Ce legi urmează vremea? Cu *ce drept* ea apasă
O ginte ca pe sama-i o alta să ridice?
E vo dreptate-ntr-asta sau oarbă-mparte bobii
Soarta fără de lege? Și dacă n-ai temeiuri
Decît acele spuse de cărțile bătrîne —
Și-aceste-s dovedite că nu dau dezlegare —
Cine-mi va spune mie dacă a ginții mele
Viață viitoare va fi mai fericită
Decît al ei trecut?

2257

De-ar fi fost rău adesea și bine num-o dată *102r*
Aș crede că-ntîmplarea oarbă[12], nevinovată,
A grămădit în mersu-i[13], dar fără ca s-o știe,
Atîta neferice pe țara mea pustie.
Dar nu! E-atîta minte! Atîta plan de rele
S-a grămădit puternic în viața ginții mele
Încît îmi vine-a crede că principiul rău[14]
A scris a lumii carte[15] — că el e ... Dumnezeu.
Nu poate să esiste un Dumnezeu de bine,
Ar trebui să-i fie oroare și rușine
Ca să condamne-un popol, ce e menit de mare
Prin firea sa, să ducă[16] durerile amare
Pe cînd ginți dobitoace, tîmpiți, tîrzii la minte
Să urmărească liber giganticele ținte.
El zie că este ... unde-l blastamă a lumii neagră gură[17]
Acolo suferințe și rele nu îndură.
Nu-l adorați! Nu-și moaie el ochii lui de piatră
De cînd îl adorați voi, cari n-aveți nici vatră,
Nici loc de îngropare ...

2254

De-ar fi fost rău adesea și bine num-o dată *74v*
Aș crede că-ntîmplarea oarbă, nevinovată,
A grămădit în mersu-i, dar fără ca s-o știe,
Atîta neferice în viața ginții mele.
Dar *nu!* E-atîta minte, atîta plan de rele
S-a grămădit puternic în viața ginții mele
Încît îmi vine-a crede că sîmburele lumei
E *răul*. Cartea lumei d-eterna răutate
E scrisă și-i menită.[18]
De vei avea puterea, *75r*
Voința ca să sfarămi pe cel mai slab ca tine
Bravură se numește. De ești închipuit,
Nesuferind ca alții de-acea închipuire
Cu vorba să se-atingă: onoare se numește.

12. *după* cea *șters* 13. *inițial* în pasu[-i] 14. *hemistih șters fără a fi înlocuit* 15. *inițial* Prescrie-a lumii carte; *întregul vers e pus între paranteze* 16. *inițial* să cadă 17. *inițial* unde-l neagă a lumii neagră gură 18. *versul se termină cu* în rău *șters, apoi urmează, șterse dar reluate la distanță de 14 versuri, pe* **75r**,

De te-a-nzestrat natura
Numai cu-atîta minte ca să vezi că prostia
Și cruda răutate ce [masa o domină]

De vrei să-ntreci pe alţii şi lumei să-i impui
Persoana ta infamă, dorinţă-i de mărire,
La fapte mîndre stimul. De eşti atît de van
Să crezi că pîn-şi cerul ascultă a ta vorbă,
Că-i pasă dacă corpul ţi-l chinuieşti şi mintea
Ţi-o stupifici, îţi zice că eşti evlavios,
Ba chiar şi *sfînt*. Şi nu sînt numai oameni
Ce îţi admiră fapta, gîndirea-nchipuită,
Ci te admir popoare ...
Ce proastă e mulţimea,
Ea crede cumcă duce a lumii soarte-n mînă
Şi singură e dusă de-o mînă de şireţi.
De te-a-nzestrat natura
Cu-atîta minte numai să poţi [vedea] prostia
Şi cruda răutate ce masa o domină,
Nedînd nimic pe ele, să faci din ele scară,
Spre-a te urca pe dînsa l-avere şi mărire.
Prefă-te numai cumcă tu preţuieşti acele
Mari calităţi ş-alese (numeşte-le cum vrei),
C-o frază linguşeşte deşertăciunea lor
Şi pe-umeri te vor duce, sacrificînd averea,
Viaţa pentru tine. Dar spune-li-adevărul :
Te-or răstigni pe cruce, te-or huidui cu pietre
Şi te vei stinge mizer de nimenea jălit.
Se vede
Că puteau şireţii ca să găsească-n viaţă
Alt preţ decît acela să-şi împlinească pofte
Pe sama altor ... Apoi este şi drept, cuminte,
Ca proşti să ducă greul, astuţii să domnească ...
La ce-ar fi-atuncea lumea în două împărţită?
La ce-ar esista proştii, şi iar la ce şireţii?
Nu *merită* nătîngii să fie stăpîniţi?
Nu vezi că stăpînindu-i le împlineşti dorinţa?
Mai de dorit ce soartă pot ca să aibă-n lume
Decît să-i ducă-n turme sunetul unui nume?
Ei nici nu-s pentru alta decît ca să trăiască,
Să moară-ntru-mplinirea unei deşertăciuni.
Ş-apoi nu vedeţi voi
Că ei admiră toate ce le-aduce pieire?
75v Omoară fericirea unui popor întreg,
Liniştea unui secol, şi eşti numit erou,
Beată de bucurie mulţimea te primeşte,
Cu lauri te-ncunună ... O ginte ce se-nalţă
Pe spatele altora e *mare* — şi cu cît
Mai mult se ţine-n locu-i prin rău şi prin asprime
Cu-atîta e *mai* mare. Dreptate-universală
E-aceea ce-o urăşte puterea brută. Peste
Tărie nu decide nimic. La bine ne-i putea
S-aduni doi oameni ; răul l-urmeaz-întregi popoare ;
Căci răul este colţul vieţii. Vecinic răul
Întîiul rol îl joacă — e colţ în orice cuget,
În orcare voinţe, în orce faptă mare.
Invidia de pildă e mam-egalităţii,
Şi îngrădirea contra răutăţii reciproce
Dreptate se numeşte. Cu cît mai răi sînt civii
Cu-atît e mai perfectă dreptatea.

2257

Fiţi răi şi veţi străbate [19] ! *102r*
De ce n-aveţi voi minte. Deschideţi ochii voştri, *103r*
Vedeţi că [20] sînt şi bine sînt numai pentru proşti.
De cînd sînteţi pe lume a esistat dreptate
Şi pentru voi? Biruri, poveri şi grije toate.
Pentru averea altor voi singele-l vărsaţi [21]
Cu [22]-a voastre mini greoaie voi statul il mişcaţi
Pe calea propăşirei — in [23] zile|le] de pace *.
Şi toate astea pentru ca alţii [să trăiască]
Voi v-aţi hrănit duşmanii, i-aţi apărat cu singe,
I-aţi crescut mari şi d-aia mînţile lor nătinge [24]
Azi vă domină : n-aveţi ce zice contra lor.
În loc de-a sparge capul năpircei sub picior
Voi aţi crescut-o mare ... Azi ea vă dă venin
Şi vă-ncunună fruntea cu cozile de spin.
Popii ce spun că-n ceruri dreptatea locuieşte [25] ;
Popii ce spun că-n ceruri e Dumnezeul pinii
După voinţ-acelui au să |— ⊿ —| cinii ;
Popii ce spun că drepte pe oameni se-mpart sorţii [26] :
Vedea-veţi că |nici| locul n-aveţi a-ngropa morţii ;
Popii ce spun că-n ceruri urzesc * legile sfinte
Cu [27] promisiuni deşerte şterg lacrima fierbinte [28]
Araţi cîmpii de pietre in crudele [29] sudori
Şi cură[ţa]ţi spinişe din lucrul fără spori.
Pe cînd [30] tiranii voştri din munca voastră crudă
Trăiesc ca zeii-n ceruri şi neci in vis n-asudă.

2254

Fiţi răi şi veţi străbate *75v*
La ţint-orcît de mare numai prin răutate !
Fiţi răi ! Ş-urmaţi principiul ce lumea o domină —
Lăsaţi să creadă alţii, mai proşti ca voi, în bine.
De ce n-aveţi voi minte? Deschideţi ochii voşti :
Vedeţi că *sfînt* şi *bine* sînt numai pentru proşti ?
De cînd sînteţi în lume a esistat dreptate
Şi pentru voi? Dar greul voi numai îl purtaraţi,
Voi v-aţi hrănit duşmanii, i-aţi apărat cu sînge,
În loc de-a sparge capul năpîrcei sub picior
Voi aţi crescut-o mare şi astăzi vă zugrumă.[31]
Spun popii de-o vecie unde orcare vină
Găseşte-a ei osîndă, şi binele răsplata.
Şi mii, timizi de frică şi de-o speranţă vană,
Trec înşelaţi pe lîngă izvoarele vieţii.

19. *iniţial* veţi ajunge; *întregul text! pregătitor de pe pagina 267 păstrează urma unor frămîntate remanieri printre şovăirile cărora se disting următoarele prime redactări :*

la v. 11—12 Ca să condamne-un popol menit de a fi mare
Mai douăzeci de secoli ... la cruda degradare
sau Ca să condamne-un popol de a trăi-n sclavie
Mai douăzeci de secoli ... Sau e o nebunie
Planul creării-ntrege ... sau poate nici nu-i plan,
E-o întîmplare crudă ...
la v. 13—14 Din contra, dobitocii, timpiţi, tîrzii la minte
Să ducă omenirea ⟨cu faptele lor⟩ la glorioase ţinte.
la v. 17—18 Adoră-l, şi pe tine al sorţii ochi de piatră ...
Adoră-l şi ...

20. *iniţial* Vezi că legi 21. *iniţial* voi aţi vărsat la singe 22. *după* Pentru [ca alţii] *şters* 23. *după* ca alţii să trăiască *şters* 24. *iniţial* din capetele nătinge 25. *iniţial* Popii ce vă învaţă că e dreptate-n ceruri 26. *iniţial* Popii ce spun că drepte s[e-mpart pe oameni sorţii] 27. *după* Şi *şters* 28. *urmează un început de vers abandonat care începe tot cu* Popii (Popii fac să arate) 29. *după* crude *şters* 30. *iniţial* Cînd alţii 31. *cu cerneală mai recentă deasupra lui* domină *şters*

Iar dacă nu, lințoliu, piroane de sicriu
Răsplată sînt virtuții!
Răbdarea cine-o are tîrască-se-nsetat,
Voi soarbeți picătura [32] de timp ce o aveți.
Aici fiți mari, puternici, aci fiți fericiți,
Aici [— —], curagiul și pumnii au valoare
În mînă de vei prinde a istoriei carte
Și dacă tu, de frică sau poate de rușine,
În faptele ei rele nu vei încifra bine
Vedea-vei cum sub ochii-ți în plin se desfășoară
Răul și iarăși răul — că vremea se măsoară
După a răutății pășire. *Rău și ură*
Dacă nu sînt — nu este istorie. Sperjură
76r Invidios-avară, de sînge însetată
E omenirea-ntreagă : o rasă blestemată
Făcută numai bine spre-a domina pămîntul,
Căci răutății numai îi datorește-avîntul
Ce l-a luat pe scara ființelor naturii.
Cine-a văzut vrodată popor de oameni buni
Să fie mare? Dacă e rău, e egoist,
Vrea toate pentru sine, nimica pentru alții ;
Dacă trăiește bine, dar fără ca să lase
Ca ș-alții să trăiască — e mare. Cînd un popol
Începe a fi nobil și generos în cuget
Atunci a lui cădere și moarte sînt aproape,
Căci numai răul are puterea de-a trăi.
Chiar fapta cea mai bună duce la rău. Ea este
Pămînt care hrănește sămînța celor rele.
Ai milă
De-unul, și, cu mîna în care i-ai pus pîne,
Mîni va ridica piatra ca el întîi s-arunce
În tine. Dă-i unuia onoare și mărire
Și va fi cel din urmă spre-a se uita la tine
De-i fi căzut. *Ce plan adînc-șiret!*
Cum în sămînța dulce a răului s-a pus
Puterea de viață!

2257

104v Și mai credeți în bine, în basme de copii!
O, ridicați în suflet gigantici vijelii
Și sfarîmați c-o mîndră [33] strigare triumfală
Cea ordine nedreaptă [34], șireată, infernală
Ce proștii și [35] șireții, unii-nșelați, iar alții
Înșelători, susțin că de Dumnezeu e pusă
În lume.
O, Satan! Geniu al desperării!
Acum pricep eu gîndu-ți căci zvîrcolirea mării
Trăiește-acum în mine. Pricep gîndirile-ți rebele
Cînd ai smucit infernul ca să-l arunci în stele,
Dezrădăcinași marea ca s-o împroști în soare,
Ai vrut s-arunci în caos sistemele solare.
Da! Ai știut că-n ceruri Răul, nedreptul tronă,
Că geniile nătînge nedreptul l-încoronă,
C-așa cumu-i nu este, nu poate a fi bine,
Că nu poate nedreptul domnească pîn-în fine,

32. *supraintercalat cu cerneala neagră de mai tîrziu* 33. *supraintercalat* 34. *inițial* Acea nedreaptă [ordine]
35. *după* zic *șters pentru a fi reluat mai departe ca* susțin

2254

Și mai credeți în bine, în basme de copii ! 76r
O, ridicați în suflet gigantici vijelii
Și sfărîmați c-o mîndră strigare triumfală
Ordinea cea nedreaptă, șireată, infernală
Ce proștii și șireții, unii-nșelați, iar alții
Înșelători, susțin că de Dumnezeu e pusă
În lume.

O Satan ! Geniu al desperării !
Acum pricep eu gîndu-ți, căci zvîrcolirea mării
Trăiește-acum în mine. Pricep gîndiri rebele
Cînd ai smuncit infernul ca să-l arunci în stele,
Dezrădăcinași marea ca s-o împroști în soare,
Ai vrut s-arunci în caos sistemele solare.
Da ! Ai știut că-n ceruri răul, nedreptul tronă,
Că secole nătînge l-adoră, l-încoronă,
Știai c-așa cum este *nu poate* a fi bine !
Că nu poate nedreptul etern ca să domine.

2291

O ! de-aș vedea furtuna că stelele desprinde, 30r
Pe cer talazuri mindre înalță și întinde,
Că nourii ca sloiuri de gheață aruncate
Sfărmîndu-se de-a sferei castele înstelate,
Cerul[36], din rădăcine nălțîndu-se, decade
Tîrînd cu sine timpul cu miile-i decade
Și-nmormîntînd-o-n caos întins, fără de fine,
Zburînd negre și stinse surpatele lumine,
Că bolta surp-albastru-i, o uriașă raclă, 30v
Că soarele-i jăratic, ultima lumii faclă
Să văd caosul este al lumilor sicrii 30r
Că sori mai pîlpîi — roșii, gigantece făclii —
Și-apoi se sting. Nimicul lințoliu se întinde
Pe spațiuri deșerte, pe lumile murinde[37]
Atunci gintea-nviată din suferințe lungi
Să moară, națiunea[38] — atunci ! și — nici atunci !
Căci nu, nu mor Titanii din zilele bătrîne, 31r
Mai iute scutur munții, scot lumea din țîțîne[39]
S-arunc în sus să spargă bolta cea de oțel
Unde zeii la moarte l-a condamnat pe el.
Și cît vor crește brazii pe-ntunecatul munte
Stînca va cloci vulturi pe-ncremenita-i frunte[40].
Pîn-atunci sufletul mîndru din vechiul meu popor
Va crește gînduri regii pline de viitor.
În van conspiră neamuri în oarba lor turbare,
În van dumică timpul copitele barbare.
. . . . . .

2257

În van învinuirea de ceru-n nori s-anină, 101v
Nu el — adînc seninul — ci noi sîntem de vină.

36. *după* Și dacă *șters* 37. *urmează un vers, neterminat, șters :* Atunci, atunci să moară 38. *redundant, reia* gintea *din versul precedent* 39. *inițial* Mai iute scutur cerul și-a lumilor țîțîne ; *urmează, pus în paranteză, un vers abandonat :* (Ca s-o arunce-n ceruri, să spargă) 40. *inițial* în cremenita-i frunte

2291

31r

În van învinuirea-mi de ceru-n nori s-anină,
Nu el, întunecatul, ci noi sîntem de vină:
Gîndirea cea străină viața ne-o înecă.
. . . . . .
La *ei* luăm tot aurul gîndirilor măreție
Cu care-a noastră viață voim să se răsfețe.
Și viața-și pierde prețul . . . . . .
Am găsit toată lumea și ne-am pierdut pe noi.

2254

76r

O! de-aș vedea furtuna că stelele desprinde,
Pe cer talazuri mîndre înalță și întinde
Și nourii, ca sloiuri de gheață aruncate,
Sfărmîndu-se de-a sferei castele înstelate.
Cerul, din rădăcină nălțîndu-se, decade
Tîrînd cu sine timpul cu miile-i decade.

76v

Se-nmormîntează-n caos întins fără de fine,
Zburînd negre și stinse, surpatele lumine.
Văd caosul că este al lumilor săcrii,
Că sori mai pîlpîi — roșii gigantice făclii —
Ș-apoi se sting. Nimicul lințoliu se întinde
Pe spațiuri deșerte, pe lumile murinde!
Văzînd risipa, Satan, voi crede c-ai învins!
Căci, dacă ești arhanghel al morții cei bătrîne,
Atunci ești drept, căci numai *ea* este dreaptă-n lume
Și cei ce o servesc, căci contra orce-n[41] lume
Învinge răutatea — dar contra morții nu.

2257

104v

Fiindcă tina lumii e rea — și[42] fiindcă tină
Și praf e universul mai tot — fără de vină
Ai căzut, mîndru geniu plin de-ndărătnicie,
În spații făr' de margini, în evi de vecinicie.
Realizează-acolo-n nimic voința ta,
Căci nu poți băga bine în[43] țărina cea rea.

2254

76v

Fiindcă tina lumii e rea — fiindcă tină
Și praf e universul întreg — fără de vină
Ai căzut, geniu mîndru plin de-ndărătnicie,
În spații făr-de margini, în evi de vecinicie!
Vai, soarte blestemată, ce oarbă arunci bobii,
La orcine în lume dai ceea ce nu-i trebui.
Te rog, soarte, mă scapă, de alții nu — de mine.
Atît venin în suflet ș-atît amar în gînd
Încît, dac-aș putea-o ca[44] să răsuflu adînc
Și bine, aș învenina vremea în care-s osîndit
De a trăi.
O, geniu ce pătrunzi
Nemărginirea, iartă c-amărăciunea mea
M-a-nvins! Tu știi să judeci și știi că nefericea
Ades scrintește șirul gîndirei și o face

41. *supraintercalat* 42. *supraintercalat* 43. *după-n șters* 44. *repetat din inadvertență*

Să meargă tocmai contra la calea ceea care
Ar trebui s-urmeze :

2257

O, simt cum al meu suflet inveninat *101r*
E ca un orologiu ce îmblă înapoi —

2254

Un orologiu care în loc de-a-mbla-nainte *76v*
S-ar tîrîi-ndărăt. O, nu există crime
Căci toate, toate-s fapte unei gîndiri pe dos,
Unei simţiri perverse[45], amare ...
Taci, taci suflete mîndre, nu răscoli cu-atita
Grozavă uşurinţa titanica turbare
Ce-n aşchii sclipitoare gîndirea mi-o sfaramă.
Stinge, puternic Doamne, cuvîntul nimicirii,
Adînc, demonic, rece, ce-n sufletu-mi trăieşte,
Coboară-te în mine, mă fă să recunosc
C-a ta făptură slabă-s. Nu mă lăsa să sper
Că, liber, mare, mîndru, prin condamnarea ta
N-oi coborî în iaduri de demoni salutat
Ca unul ce menitu-i de a le fi stăpîn,
Stăpîn geniilor pieirii ! Ce gînd superb ! O-nceată,
Inima mea[46] cea stoarsă de-o cugetare beată.
Nu răscoli-n bătaie-ţi ruinele sfărmate
A lumii-mi dinăuntru.

2291

Şi cerul, lan albastru sădit cu grîu de stele[47] *32r*
Arată lumii toate
Şi nouă-arată planul adîncei întocmele
Cu care-şi mişcă sorii ... şi bolta-i un ţinut
Cu stîlpi[48] din altă lume[49].
În sine-a ei putere în întru-i se adună
Şi cum stejarul numai din *proprii* rădăcine
Îşi creşte trunchiul aspru ... tot[50] astfel numa-n tine
Puterea ta e, ginte !
Ai închegat furtuna că să înalţi stejarii,
Ca să înalţi românii tu ai stîrnit[51] barbarii.

2254

Văd cerul, lan albastru sădit cu grîu de stele, *81r*
El ni arată planul adîncei întocmele
Cu care-şi mişcă sorii. În sîmburul de ghindă
E un stejar. Cum dînsul din proprii rădăcine,
Din planul vieţii sale ascuns în colţ obscur
Îşi creşte trunchiul aspru — aşa, poporul meu,
În tine e puterea-ţi, năluarea-ţi şi pieirea-ţi.
Eu cred că tot ce este menit de a fi mare
Să-şi înăspreasscă trebui superba rădăcină
Prin viscole turbate, prin arşiţă şi-ngheţ.
Mai tare e-acea stîncă ce a trecut martiră
Prin vijelii *mai* multe. Popoarele barbare

45. perverse, *scris pe margine, cu cerneala mai recentă, înlocuieşte pe* rebele *şters şi nu trebuie situat după* amare 46. *supraintercalat* 47. *urmează un vers abandonat* Arată lumii toate; *cf. versul următor* 48. *după* bol[ţi] *şters* 49. *urmează un sfîrşit de vers abandonat* — într-însa ⟨e⟩i put[erea]; *cf. versul următor* 50. *după* ast[fel] *şters* 51. *iniţial* zidit

Ce-au cotropit românii sînt vijelii măreţe,
Turbate, mîndre, aspre ca orce vijelie,
Dară şi trecătoare ca ele. Iar s'ejarul
Poporului meu tare ridică ş-azi în vînturi
Întunecata-i frunte şi proaspăta lui frunză.
În lume văd popoare cuminţi şi fericite
Şi mă întreb ce soarte să doresc la al meu?
Şi-un gînd îmi vine, aspru, adînc, fără de milă
Şi sfărmător de lume. Nu, nu! n-aş vrea ca alte
Popoare să mai fie c-al meu — nu merit ele
Să-i semene. Poporu-mi menitu-i ca să fie
Altfel de cumu-s alte. Eu nu cer fericire
Pentru a lui viaţă — o, naţie iubită!
Vei înţelege doru-mi, vei şti să-l preţuieşti?
Voi să te văd, iubito!, nu fericită — *mare!*
Decît o viaţă moartă, un negru vis de jele,
Mai bine, stinge, Doamne, viaţa ginţii mele,
Decît o soarte aspră din chin în chin s-o poarte,
Mai bine-atingă-i fruntea suflarea mării moarte!

[ANDREI MUREŞANU (C)]

[ANDREI MUREŞANU]

2283

[PERSOANELE

MUREŞANU — UNDELE
REGELE SOMN — DELFINUL
VISURILE — ONDINA
VÎNTUL — SIRENA
IZVORUL — CHIPUL
CĂLUGĂRUL]

[SCENA I]

138v *(Mureşanu singur într-o pădure. Pe o muche de deal o biserică veche c-un turn de piatră. Noapte, lună. Orologiul bisericei bate miezul nopţii* [1])

M[UREŞANU]

În turnul vechi de piatră cu inima de-aramă [2]
Se zbate miazănoaptea ... iar prin a lumei vamă
Nici suflete nu intră, nici suflete nu ies —
Şi somnul, frate-al morţii, cu ochii plini d-eres
Prin regia gîndirei nenfiinţate trece,
Şi moaie [3]-n lac de visuri aripa lui cea rece,
Cu gînd făr' de fiinţă a lumii frunte-atinge —
Îi minte fericirea, mizeria i-o stinge.
Cînd totul doarme-n zvonul izvorului de pace
Un ochi e treaz în noapte, o inimă nu tace.
Şi azi îndrept aceleaşi crude-ntrebări la soarte
Ş-asamăn întreolaltă viaţă şi cu moarte ...

1. *după* două[sprezece oare] *şters* 2. *după* piatră *şters* 3. *după* moaie *şters*

Şi-n cumpăna gîndirii-mi nimica nu se schimbă
Căci între amîndouă stă neclintita limbă [4].
De mult a lumei vorbe eu nu le mai ascult,
Nimic e pentru mine ce pentru ea e mult.
Viitorul un trecut mi-i pe care-l văd întors — *137v*
Acelaşi şir de patimi s-a tors şi s-a retors:
De mîinile uscate a vremi-mbătrînite ...
Şi clare-s pentru mine enigmele-ncîlcite ...
Nu-ntreb de ce în lume nu ni e dat de soarte
Noroc făr' de durere, viaţă făr' de moarte —
Am pus de mult de-o parte acele roase cărţi
Ce spun c-a vieţii file au vecinic două părţi,
Că făr' de lacrimi nu e nici ochiul cel mai vesel —
Acest noian gîndirea-mi în sama altor lese-l [5],
Nimic din lumea asta cu ele nu se schimbă —
Cu dezlegări ciudate şi cu frînturi de limbă
Ocupe-se copiii ... Eu pun o întrebare
Nu nouă, însă dreaptă, nu liberă [ci] mare [6].

Viaţa, moartea noastră noi le ţinem în mîni,
Pe ele deopotrivă noi ne simţim stăpîni —
O cupă cu otravă, un glonte, un pumnar
Ne scapă deopotrivă de-al vieţii lung amar.
Nu cer de fericire în lume să am parte
Căci fericiri-a lumii — închipuri deşarte [7]!
Viaţa noastră însă, oricît de neagră fie, *136v*
Ea împlineşte oare în lume vo solie?
E scop în viaţa noastră — vun scop al mîntuirei?
Ne-njunghiem fiinţa pe-altarul omenirei?
A gîndului lucire, a inimei bătaie
Ridică un grăunte din sarcina greoaie
Mizeriei comune? Trăind cu doru-n sîn [8]
Pe altu-n astă lume îl doare mai puţin?
De îţi jertfeşti viaţa tu pentru un popor
Au sarcina vieţii purta-va mai uşor?
A tale lacrimi crude, a tale crude chinuri
Îi schimbă poate-n taină prescrisele destinuri?
Ai tu vro ţintă-n lume? Amara ta suflare
Au face-l-va pe dînsul — de nu ferice — mare?[9]
O! eu nu cer norocul, dar cer să mă înveţi
Ca viaţa-mi preţ să aibă şi moartea-mi s-aibă preţ.
Să nu zic despre nime ce despre om s-a zis:
Că-i visul unei umbre şi umbra unui vis! ...
Bolnav în al meu suflet, cu inima bolnavă
Eu scormolesc în minte-mi a gîndurilor [10] lavă.
Închin a mea viaţă la scîrbă şi-ntristare
Şi-mi tîrîi pintre anii-mi nefasta arătare [11] ...
Prea bun pentru-a fi mare, prea mîndru spre-a fi mic, *135v*
Viaţa-mi cum o duce tot omul de nimic,
Supus doar ca nealţii la suferinţe grele
Unind cu ele ştirea nimicniciei mele.
La ce? Oare un glonte, otrava, un pumnar
Nu sting deopotrivă o lume de amar?
O, pîrghie a lumei ce torci al vremei fir,
Te chem cu desperare în pieptu-mi [12], cu delir!
Răspunde-mi, cine-i suflet a lumei? Dumnezeul?

4. *pînă aici toate versurile sînt barate cu o linie oblică, semn de eliminare la relectură* 5. *aceste ultime două versuri sînt barate cu o linie oblică, semn de eliminare la relectură* 6. *inițial* mai dreaptă și mai rece, mai liberă, mai mare; *după modificare poetul a omis să schimbe pe* mai mare *în* ci mare, *cum cere sensul* 7. *ultimele două versuri sînt barate cu o linie oblică, semn de eliminare la relectură* 8. *deasupra lui* moartea-n sîn *șters* 9. *ultimele șase versuri barate cu o linie oblică, semn de eliminare la relectură* 10. *deasupra lui* geniului *șters* 11. *ultimele patru versuri barate cu o linie oblică, semn de eliminare la relectură* 12. *deasupra lui* suflet *șters*

Orbirea? Nepăsarea? E binele — e răul?
Tu taci! ... și piatra tace ... și tu ești piatră ... Bine,
Mi-oi chinui dar mintea — să răspund pentru tine
Orbirea? Nepăsarea? ... Nevinovata-orbire
Cît de frumos ș-anume tocmit-a a lui fire!
Creat-a mielul aprig el pentru lupul blînd,
Carne cu ochi creat-a el pentru cel flămînd.
Natura-i fericire și vecinic e în pace —
Și leul și cu taurul de mult stau să se-mpace —
Iar omul, ce-i făptura aleasă, are-anume
Un creier și un suflet — pentru durcri în lume [13].
134v Ce simplă nepăsare, nevinovat-orbire:
Concordie eternă, un rai de fericire.
Dar nu — ce zic? Tu blăstemi, poete ... Cată bine,
Căci lumea e creată anume pentru bine.
N-o spun aceasta popii și cărțile lor vechi,
De mii de ani nu sună legenda în urechi?
Nu vezi tu că virtutea găsește-a ei răsplată,
Răsplată ce de oameni și cer e-nvidiată?
Răsplată prea frumoasă: un giulgi și patru scînduri
Ți-e îndemînă-n nuntru și scapi [14] de multe gînduri,
De gînduri fără noimă ... Pentru așa comoară
Treci însetat pe lîngă a vieții dulci izvoară ...
Și-atunci ... atuncea popii vorbit-au foarte drept:
Deșertăciuni sînt toate cînd moartea ții în piept.
Dar să vedem acuma în lungi secolii tăi
Ce crudă răsplătire păstrat-ai celor răi?
Omoară fericirea unui popor ... alungă
A veacurilor pace pe vreme îndelungă
Și ești erou ... Fii mîndru, închipuit, dar cată
Ca nimeni să atingă ființa îngîmfată
Atunci ai simț de-onoare. Disprețuiește viața,
133v Închină-te de sara și pînă dimineața,
Trufașule obscure, te crede sfînt ș-ales,
Un om din altă carne făcut — și cu eres,
Poporul se-nchina-va chiar la a tale oase.
Învie, măgulește tu patimi dușmănoase,
Invidia și ura botează-le [15] virtuți,
Numește brav pe gîde, isteți pe cei astuți,
Din patimi a mulțimei fă scară de mărire
Și te-or urma cu toții în vecinică orbire.
C-o frază lingușește deșertăciunea lor,
Din risipite roiuri atunci faci un popor.
Fii dinainte sigur, la rele el urma-va,
Cu sînge și cenușă pămîntul presăra-va.
Ferește-te de una: ... Să te ferească ceriul
Ca-ntr-un moment de-uitare să li spui adevărul ...
Te-or răstigni pe cruce, te-or huidui cu pietre,
Vor risipi cenușa iubitei tale vetre.
Și te vei stinge mizer ... de nimenea jălit ...
Nu vezi ce drept e astfel? Ce bine e-mpărțit
Pămîntul? — Proști de-o parte, de alta cei șireți
Și patimelor rele aceștiia dau preț ...
132v Nu merită nătîngii să fie stăpîniți
Sau pentru o *idee* să fie ei jertfiți?
Mai de dorit ce soarte pot ei să aibă-n lume
Decît să-i ducă-n lupte un mare, un sfînt *nume*?
Un *nume*! Ce-i mai mare decît un nume oare:
Pentru-un astfel de lucru se junghie popoare.
În mînă de vei prinde-a istoriilor carte

13. *toată pagina este barată cu o linie verticală, semn de eliminare la relectură* 14. *inițial* te scapi 15. *deasupra lui* numește-le *șters*

În ea atunci vedea-vei un falnic op de arte,
Vedea-vei cum sub ochi-ți în plin se desfășoară
Tot patime de laudă; că vremea se măsoară
După a răutății păsire ... Rău și ură
Daca nu sînt nu este istorie. Sperjură,
Invidioasă [16], crudă, de sînge însetată
E omenirea-ntreagă ... o rasă blestemată,
Făcută numai bine spre-a stăpîni pămîntul ...
Căci răutății sale îi datorește-anume
Că-i spiță-naltă-n scara ființelor din lume [17].
Aceasta este taina în sufletul făpturei ...
Ce plan adînc!... Ce minte! Ce ochi e colo sus,
Cum în sămînța dulce a patimei a pus
Puterea de viață ... Astfel frumosul plan
Un an de îl descarcă, l-încarcă iar alt an
Spre vecinică-mplinire ... Și în urechi-mi bate *131v*
Că sîmburele lumii e-eterna răutate!!
Cîntați-o dar popoară! În glasu-adînc al stranei
Voi mesteca legenda cea veche a Satanei.
O, Satan! geniu mîndru, etern, al desperării,
Cu gemetul tău aspru ca murmurele mării ...
Pricep acum zîmbirea ta tristă, vorb-amară:
„Că tot ce e în lume e vrednic ca să piară ...”
Tu ai smuncit infernul ca să-l arunci în stele,
Cu cîrduri uriașe te-ai înălțat, rebele,
Ai scos din rădăcine marea s-o-mproști în soare,
Ai vrut s-arunci în caos sistemele solare...
Știai [18] că răutatea eternă-n ceruri tronă,
Că secole nătînge cu spaimă o-ncoronă!
O, de-aș vedea furtuna că stelele desprinde,
Că-n cer talazuri nalte de negură întinde,
Că prin acele neguri demonii-n stoluri zboară
Și lumea din adîncuri o scutură, ușoară
Ca pleava ... Cerul cu sorii lui decade
Tîrînd cu sine timpul cu miile-i decade,
Se-nmormîntează-n caos întins fără de fine, *130v*
Căzînd negre și stinse, surpatele lumine.
Neantul se întinde
Pe spațiuri deșerte, pe lumile murinde,
Văzîndu-te [19] strigare-aș de-un dor nebun cuprins:
Mărire ție, Satan — de trei ori, ai învins!
Atuncea mă primește prin îngerii pieirei,
Mă-nvață și pe mine cuvîntul nimicirei,
Adînc, demonic — rece. Ți-o jur — astă știință
Eu aș striga-o-n lume c-o cruntă ușurință ...
Atunci negrește, soare ... atunci să tremuri, cer ...
Atuncea saluta-voi eternul adevăr ...
Și, liber, mare, mîndru prin condamnarea lui,
A cerurilor scară în zbor am să le sui ...
Să strig cu răzbunarea pe buze-n lumi deșarte:
Te blastem căci în lume de viață avui parte!!
(fulgere)
O, fulgeră-mă numai ... o, joacă comedie
Comediant bătrîne cu glas de vijelie:
Nu vezi că nu poți face tu vun mai mare bine
Decît pe vecinicie să mă omori pe mine?
Au vezi tu că [20] eu tremur, dar vezi — nici cred în moarte — *129v*
Ai fi prea blînd să ai tu în mînă-ți astă soarte.

16. *inițial* invidioas-avară 17. *inițial* Căci răutății sale îi datorește avîntul /
Ce l-a luat pe scara ființelor naturei;
modificările sînt făcute la început pe margine, cu creion negru, apoi transcrise direct în text cu cerneală violetă 18. după Că șters 19. *inițial* Văzînd risipa 20. *supraintercalat*

Aş rîde-atunci viaţa, muncind-o cu dispreţ,
Aş omorî în mine o sută de vieţi.
Muncind în mine însumi al firei orice nerv,
Pieirea cea eternă în pieptu-mi să o serv ...
Dar, vai, tu ştii prea bine că n-am să mor pe veci,
Că vis e a ta moarte, cu slabe mîni şi reci.
La sorţi va pune iarăşi pin lumile din cer
Durerea mea cumplită — un vecinic Ahasver,
Ca cu acelaşi suflet din nou să reapară
Migraţiei eterne unealtă de ocară ...
Puternice, bătrîne, gigante — un pitic,
Căci tu nu eşti în stare să nimiceşti nimic.

(El cade obosit pe-un trunchi vechi — şi-şi acopere ochii cu mîna. S-aude o muzică dulce)

VISURILE
(sopran)

Somn,
Tu al nopţilor domn!
Ne dă prin a gîndului ceaţă
Viaţă.

128v

Vezi
Noi sintem tot tineri şi trezi,
Zidim intr-o clipă din spume
O lume [21].
Lac
Pe care în cînt se desfac [22]
Cu dulci şi armonice glasuri
Talazuri.
Ştim
Pustiul sub ochi să-l lăţim.
Mai este vro mină măiastră
C-a noastră?
Vin
Şi dă-mi porunca ta lin.
Urma-vom fantastice planuri
Prin ramuri [23]!

127v

SOMNUL
(basso [24])

Sună vînt prin frunzele uscate,
Lună trece-n vîrfuri de copac,
Iar izvoare-ntunecate
Într-un cîntec glasul şi-l desfac [25].
Lună! Soră! pe-a lui frunte [26]
Stai şi-i farmăcă gîndirea,
Să trăiască-n vremi cărunte
Şi să-şi uite toată firea [27].
Du-l pe ţărmul vechi al mării,
Fă-l călugăr trist şi slab,
Îl închină lin uitării,
Dă vieţii alt prohab.
Du-te! du-te!

21. *inițial* Zidim într-o clipă și dealuri/ Și valuri 22. *inițial* Pe care în cîntec desfac 23. *restul paginii ilizibile din cauza unei mari pete de cerneală violetă, cf. nota* 27 24. *după* bariton *șters* 25. *inițial* Lună treci prin vîrfuri de copaci/ Tu, izvor întunecate,/ Într-un cîntec glasu-ți să-l desfaci 26. *în dreptul acestui vers pe marginea din dreapta este scris* O nu privi astfel, nu astfel plîngi 27. *aceste două strofe sînt transcrise de Eminescu de pe p.* 128v *devenite ilizibile din cauza petei de cerneală menționate la nota 23*

VÎNTUL
(bariton)

Plîng,
Frîng
Crengi uscate,
Trec,
Plec
Ramuri,
Bat în geamuri 126v
Cu-a mea mînă fermecată.
Eu mă uit printre ferestre
Cum încunjur oameni masa [28]
Şi cu degete măiestre
Eu li spariu toată casa.
Cînd ca lupul urlu jalnic
Cînd ca [29] mîţa-ncet eu miaun
Şi trezesc din vis motanul
Care toarce sub un scaun.
Sînt
Vînt,
Plîng,
Frîng
Sperios vo creang-uscată

IZVORUL
(tenor)

Izvor,
Din munte cobor,
Cînd vîntul vo ramură farmă
Fac larmă!

(Cerul se coboară. Armonie. Schimbare.)

SCENA I[I] 126r

(Sara. Furtună)

M[UREŞANU]
(singur)

Cum norii strigă jalnic şi marea sparge piatră
Şi tunete bătrîne pe-a ceriurilor vatră
Pocnesc cu-a lor ciocane, moşnegi [30] şi falnici fauri,
Ei făuresc furtunei coroana ei de aur ...
Se zvîrcole în valuri marea cea sură-n veci
Şi în de stînci schelete, bătrîne, slabe, seci,
Ea aiurind loveşte.
Colo şi-nalţă sur
Castelul lung şi rece fantasticul lui mur.
L-a fulgerelor fugă se văd bolţile sparte,
Iluminate găuri pe generaţii moarte ...
Ah! în fereasta veche apare-ades, ades
Un îng r, o femeie cu chip aşa ales.
Dar cine-i ea? Ce vine, ce caută-n castel
Cînd marea îşi răstoarnă sufletul ei rebel
Şi pintre stînci de piatră se scutură de spume
Şi mişcă-nfuriată a valurilor lume?
. . . . . .

(Un CHIP s-arată-n castel)

28. *iniţial* Cum stau oamenii la masă 29. *supraîncercalat cu creion negru* 30. *deasupra lui* bătrîni *şters*; moşnegi *e scris încă o dată, alături, cu creionul, pentru a asigura lizibilitatea*

Şi-n noaptea care urlă [31] cu surda ei ureche
Priveşte ca o lună din zidurile veche.
E ca şi cînd răsare în jur întunecată
De-a murilor colosuri pin cari se arată.
Zugrăvind dulce[a], trista, sura lor măreţie.
„Coboară din ruine căci mă închin eu ţie.
Din crengi de gînduri negre o floare se desprinde,
Primeşte-o, e iubirea-mi şi inima-mi ţi-o-ntinde [32].
Cobori din înălţime, te-ador, te rog, te-nvoc
Cu părul-n flori albastre, pe frunte-o stea de foc.
O, stai ! o vino, scumpo, ca fruntea-ţi să-ţi dezmierd
Şi-n ochii mari, albaştri, fiinţa să mi-o pierd ...
Te-ai dus ! te-ai dus, o mare, înghite-mă, mă sfarmă,
Îmi amăgeşte mintea cu-a valurilor larmă." [33]

(CHIPUL *dispare*)

(el se urcă [în] luntre şi-şi dă drumul pe mare)

125v *(se-nseninâ, s-aude glas de corn [34])*

REGELE SOMN

Răsună corn de aur şi împle noaptea clară
Cu chipuri rătăcite din lumea solitară
A codrilor ... în cîrduri veniţi, genii şagalnici,
Ce-acum împleţi pămîntul cu sunetele jalnici,
Acum ascunşi în umbră sau tupilaţi sub foaie
Pişcaţi picioarele-albe a fetelor bălaie.
Şi zimbrii zinei Dochii pe frunţi cu stemă mare
Şi voi, cai albi ai mării cu coame de ninsoare ...
Învie codru ! Duhuri cu suflet de miresme
Zburaţi pin crenge negre ca străvezie iesme.
Cu sunetul de pasuri s-aducă pasul numa,
Pe corpuri albe haină de diamantină brumă
Să scînteie în umbră, să spînzure feeric,
Trecceţi încet pin aer călcînd pe întuneric [35].

(el se uită pe mare)

Din insule bogate, sfîşiind apa, iese
O luntre cu vintrele ce spînzură, sumese.
Se legăn visătorii copaci de chiparos
Cu frunza lor cea neagră uitîndu-se în jos,
În ape ... Iar pin crenge de-un verde-adînc de jale
S-oglindă-n ap-albastră de aur portocale.
124v Şi parcă glas de clopot înfioreză sara,
Pe-a stîncilor lungi colţuri apusul se coboară ;
Stau aurite-n aer ... şi-a serei rumenire
S-apleacă şi-nroşeşte a mării încreţire ... [36]
Şi insulele mîndre şi de dumbrave pline
Par sarcofage nalte plutind pe-unde senine
Acoperite numai cu flori şi cu poiene [37]
Urieşeşti ... Acuma se-nchid a serei gene,
Apele devin sure ... şi-n blinda lor cîntare
Dispar ca sarcofage insulele în mare.
Ce loc ! Bătrîne stînce ridic-a lor schelete
De piatră, ce [38] de valuri şi vîntu-s sfîşiete,

31. *după* sună *şters* 32. *iniţial* Primeşte-o în ⟨p[oalele]⟩ mărirea-ţi, în poalele prea sfinte 33. *ultimele patru versuri sînt scrise pe partea din stînga sus a paginii după scrierea indicaţiei* (chipul dispare) ; *este însă evident că aceste versuri trebuie amplasate înaintea ei* 34. *indicaţia de scenă este scrisă ulterior deasupra unei alte indicaţii scenice, mai ample, la care poetul a renunţat* (Stînci pe ţărmuri de mare. În fund un castel risipit. Codrii. Pe mare se văd insule frumoase. Din codri sunet de corn) 35. *ultimele patru versuri iniţial*

Pe corpuri ⟨h[ainâ]⟩ albă haină de diamantină brumă
Sandalele prin aer abia să treacă numa,
Călcaţi cu pasuri line, încete, şi feeric
⟨Atingeţi⟩ Mergeţi încet pin aer călcînd pe întuneric ;

pasuri *apare scris şi pe margine, cu creion negru, urmat de un semn de întrebare* 36. *iniţial* a mării sfîntă fire 37. *urmează, în paranteză,* pomene 38. *supraintercalat*

Un templu în ruină de apă înecat
Pe jumătate ... stîlpii și murul fărămat
Stau în curînd să cadă ... Și în astă ruină
Pin scorburi de părete, în neagra [39] vizuină
Trăiește-acest călugăr ... Apari, tu, lună-n cer [40],
Și fă din vis viață, din umbre adevăr!

(luna apare)

UNDELE

(cîntă)

Noi, undele crețe
Venim, venim,
În stînce mărețe
Izbim, izbim.
Ș-a noastră suflare
E vînt! E vînt!
Dar naștem pe mare
Un cînt, un cînt.

DELFINUL

(s-arată din apă un tînăr frumos)

Ondină
Cu ochi de albastră lumină
Cu părul tău lung — un tezaur
De aur.

Tu pradă
Cu piepții tăi dulci de zăpadă
Te-oi prinde pe mare vrodată
Șirată [41]

Atuncea
Simți-vei duioasele munce
Cu care-[a]l meu suflet în flamă
Te cheamă [42].

ONDINA

Delfine,
Tu crainic al mării regine,
De-ai fi credincios, cu iubire,
Un mire.

Voioasă
Urmare-aș privirea-ți frumoasă,
Ți-aș da sînul alb de zăpadă
Ca pradă.

DELFIN

Ondină,
Tu dulce copilă, o, vină,
Nu vezi că Delfinul tău moare
În mare.

ONDINA

Vedea-vom!
Să cînte Sirena ruga-vom
De nu vei iubi-o — îmi fură [43]
O gură!

39. *deasupra lui* vechea *șters* 40. *inițial* Apari tu, soră! lună 41. *inițial*
Tu dalbă
Cu piepții de marmură albă
O, dă-mi a ta gură — privirea
Zîmbirea
42. *strofă intercalată pe marginea paginii* 43. *inițial*
Pe mîndra Sirenă ruga-vom
Să cînte. De-i știi să reziști la

123v

122v

Atunce
O undă în braţe-ţi m-arunce,
Că ştiu a iubi eu prea bine,
Delfine.
Ascultă !
De vreme-ndelungată şi multă
În sufletul meu eu te-am strins,
M-ai învins[44].

AMÎNDOI

Tu ce eşti zeilor suroră gemene
Cu linul pas[45],
Nu are nimene un cînt să semene
Cu al tău glas.
Spune-ne cîntecul ce-n nopţi lunatece
Adese-l cînţi
Cînd luna tremură pin ceţi apatece,
Pin codrii sfinţi.
121v Vin iubite ! Cungiura-voi
Cu-al meu braţ al tău grumaz
Şi lipi-voi a mea faţă
De-arzătorul tău obraz.

SIRENA

Vin iubite, căci zăpada
Dulce-a sînului păstrez!
Ah! tot visu-mi, ah! tot dorul
E ferice să te vezi.
Vin iubite, ah, te chiamă
Al meu suflet îndrăgit,
Nici visezi[46] cît poţi în lume
Tu să fii de fericit.
A mea buză e de miere,
Sînii mei sînt de omăt
Şi tot sufletu-mi te cere
Şi te chem, te chem încet
Vin iubite, multe nume
Mîngîioase îţi păstrez
Visul vieţii mele este
Tu ferice să te vezi.
De[47] ce-ntorci tu ochi-n laturi
De cuvîntul meu gonit[48]...?
Nici visezi cît poţi în lume
Tu să fii de fericit.
Zi şi noapte stă la tine
Al meu gînd nemîngîiet,
Căci tot sufletu-mi te cere
Şi în gînd te chem încet.
122v Vino, vino, mult iubite[49],
Pe-al meu sîn să te [dez]mierd[50]
Şi în ochii tăi cei negri
Eu privirea să mi-o pierd.
Să-mi [pun] gura la ureche
Şi să-ţi spun că te iubesc,
Că de drag ce-mi eşti, copile,
Eu din ochi te prăpădesc.

120v *(ONDINA şi-a lăsat visătoare capul pe spate pe umărul lui DELFIN, care o sărută*[51]*)*

44. *inițial* În sufletul meu te iubesc/Te iubesc. 45. *inițial* Cu blînd cuvînt 46. *inițial* Nici nu știi 47. *sub* D *se citește un* T, *probabil urmă a intenției de a începe versul cu* Tu 48. *inițial* De privirea mea gonit 49. *versul a fost încercat întîi pe* 121v: Vin iubite, vino, vin! 50. *în ms. versul e notat defectuos, de aceea am dat aici forma pe care o are în* Cîntec de Sirenă (**2279**, **83r**), *care reprezintă, cu mici modificări, transcrierea de mai tîrziu (1879—1880), sub formă de poezie autonomă, a chemării SIRENEI din Andrei Mureşanu, aici anulată (cu creion roşu), ca adesea cînd avem de-a face cu un text reluat sau refolosit în altă parte* 51. *inițial* Ondina și-a lăsat capul pe spate — Delfin o sărută

REGELE SOMN

A mării unde-albastre alunecă-nspumate
Şi fulgeră-n cadenţă ... O, dulce voluptate
A nopţii[lor] ... Acuma văd luntrea de departe
Cum cu-a ei [52] plisc în brazde pe unde le împarte [53].
Călugăru-i ... În manta-i înfăşurat visează,
Al valurilor zgomot ţişnind îl salutează
Şi lebede-argintoase pe planul mării-l trag,
Pe frunte-i e-mpletită o ramură de fag.
Plutind cu repejune sub palida lumină
A lunei ... pe-nmiirea a undelor senină,
Se pare cum că este al mării Dumnezeu
Blînd îngînat de lebezi în mîndru visul său.
Din insulele sfinte străbat cîntări ferice,
Noroc şi desperare le văd unite-aice ...
Acum pe-un stan de piatră din luntre el coboară
Şi barba lui cea albă pe piept se desfăşoară,
Şi-n două despicată de vînt e răscolită ...
(s-aude glasul CĂLUGĂRULUI, basso) *119v*

[CĂLUGĂRUL]

Răsai din a ta noapte, copilă mult iubită.
(intră în scenă)
E un străin aice ... şi ca mărgăritarul
E faţa lui cea albă, de-argint îi e talarul,
Pe umerii de marmur aripe se disfac,
Pe fruntea lui, în păru-i, flori roşie de mac ...
Cine eşti tu, străine, cu negrii ochi sub gene?

REGELE SOMN

Eu? ... Eu sînt fericirea vieţii pămîntene.

CĂLUGĂRUL

Aicea nu ţi-e locul, norocul eu nu-l caut,
A lumii [54] glasuri multe şi glasul tău eu n-aud ...
Nu vezi tu, barba-mi albă şi ochii [mei] ... şi gură
Abia urmează încă a gîndului măsură.
Eu nu cred în nimica şi nu cred blîndei gure
Ce-mi minte fericirea ... Te du! Te du aiure.

REGELE SOMN
(zîmbind)

Tu spui ... priveşte-n juru-ţi ... lumea-i o feerie.
Te duc prin fericire şi inima-ţi n-o ştie,
Dar vezi ... nu vezi tu colo ... apare-un chip d-omăt ...
Cu glasu-i ea te cheamă încet ... tot mai încet ...
Auzi! vîntu-n ruine şi undele se vaier;
De mîne diafane — nu vezi — duse pin aer, *118v*
Colo făclii de smoală, lumini de roşii torţii
Ce noaptea o pătează în trist lăcaşul morţii.
Adîncul întuneric îl taie, îl răreşte
Şi fulgeră-n columne şi bolţile roşeşte.
Acum, acum [55] ea iarăşi pin tremurînde facle
Coboară scări de piatră a uriaşei racle ...

CĂLUGĂRUL
(în estaz)

E albă !-n întuneric văd chipul ei lucind
Ca pe o tablă neagră o umbră de argint.

(REGELE SOMN dispare)

52. *suprainterca1at cu creion negru* 53. *modificat din* desparte 54. *modificat din* lumilo[r] 55. *suprainterca1at*

Tu, taina nopții mele, tu, blond copil din ceriuri,
Cu glasul tău ca glasul duioaselor misteruri
Oh ! vino, vino iarăși ca să te string la piept,
Copil cu păr de aur, cu ochiul înțelept ...
O tu ! Cum ești frumoasă, cum te cobori din stele
Mizeria-mi s-o cauți și dorul vieții mele !
Un înger ești, un suflet ce-i rătăcit de mult
Al cărui glas de noapte cu noaptea îl ascult !
O, cine ești ? îmi spune, de ce mă prinzi în brațe,
De ce zîmbirea lină e-amor și e dulceață ?
117v De ce cuvîntul buzei e lamură de miere ?
De ce-mi întinzi tu gura cînd sufletu-mi te cere
Și sînul tău de marmur lași pradă gurei mele
Și buclele-ți în valuri ca să mă joc cu ele ? ...
O, vin-a mea iubită ! Eu în genunchi mă-nchin,
Eu te ador cu moartea în suflet ...

CHIPUL

Vin ! cu vin.
Sufletul în vecia-i, atras de-a ta chemare,
Din noaptea neființei înfiorat apare ...
Acolo el, de veacuri, de îngeri salutat
Trecea — un basmu palid — cu stele coronat.
Dar auzi o rugă, o dulce rug' : -a ta !
La al tău glas de jale lumina tremura;
Chiar Dumnezeu, ce-adie în ceru-i înflorit,
Ascultă blînda rugă ce trece liniștit
Prin nopțile-nstelate — o muzică de vis
Ce-nundă fața-i veche c-un dureros suris.
116v Și inima-i bătrînă din nou o mai inspiră
De cugetă luni nouă cum cugetă o liră
Eternele-i armonii ... Ș-acele cînturi pline
De-amor, de inspirare, le îndreptai la mine
Și am urmat cîntării ... ființa mea apare
Ș-aruncă umbra-i tristă pe fruntea ta cea mare.
Gîndirile-ți mărețe în gîndul meu cuprind,
La sufletu-ți de flacări eu sufletu-mi aprind ...
Căci te iubesc ... Ce vrei tu ? Și lacrima ta clară
Preface-eterna-mi noapte în dulce zi de vară.
Și glasu-ți ce pătrunde în doliu pîn-la ceri
Îmi dă un trai ... în dulcea-i durere, efemer ...
O-ndelungește numai amorul tău cel sfînt,
Pe-a tale nopți eu număr zilele-mi pe pămînt ...
A tale gînduri, visuri, dorinți-s lumea mea,
Sînt umbră a cîntării-ți, o slabă umbr-abia.
O, mă iubește numai, te rog, cu ființa-ntreagă
Precum o stea murindă la univers se roagă.

115v CĂLUGĂRUL

Cînd tu zîmbești [56] eu tremur, cînd tu vorbești eu tac,
Ești glas gîndirei mele ... gîndirile-mi displac
De nu sînt ale tale ... și blăstem a mea minte
Că nu e ca și tine senină și cuminte ...
Oh vino ! vin ș-acuma ... surîde-mi ah ! surîde
Vorbește-ncet ... la vorba-ți eu ochii-mi voi închide,
Căci nu pot deodată cuprinde-a ta frumsețe ...
De-aud ... nu pot să caut zîmbirea blîndei fețe,
De văd a ta cerească, armonic-arătare
Urechea mea e surdă și gura-mi glas nu are ...
O, înger ! stea din ceriuri ... nemaigîndită ! scumpă !

56. *deasupra lui* vorbești *șters*

O ! sufletul din pieptu-mi spre tine să se rumpă
Ar vrea ... Dar cine eşti tu ? O, mişcă a ta buză,
Eşti îngeru-mi de pază, eşti Dumnezeu, eşti muză ?

CHIPUL

Nu cerceta zadarnic, nefericite ... Taină
E frumuseţea vieţii-mi ş-a sufletului haină...
În taină e amoru-ţi ... şi-n vecinic întuneric
Va rămînea fiinţa-mi pentru-al tău ochi himeric.
Urmează-mă în luntrea ce dusă e de lebezi 114v
Pe undele oceanici ce furtunoase, repezi,
Ne-or duce-n depărtare ... N-auzi un jalnic ţipet ?
Răsună lung din noaptea străvechiului Egipet.
(Ei intră-n luntre. Aceasta e trasă de lebede ...
CĂLUGĂRUL şade ţiind de mînă CHIPUL, ce stă în picioare)

REGELE SOMN

Nu ştii cine e dînsa ? Un capăt e de aţă
Din sufletul naturei care ni dă viaţă.
În orice fiinţă este, deşi nu ştii, ascete :
Nu poţi să ştergi viaţa cu a gîndului burete ...
Reneag-a ta viaţă, dispreţuieşte-o-n piept ...
Din raze se încheagă şi-ţi vine înderept.
Renunţi la fericire ? Dar ea-i un vecinic vis :
De fuge ziua, vine cînd ochii ţi-ai închis.
Oricît te scuturi, oame, nu-ţi poţi ieşi din piele,
Căci te fac jucăria zburdălniciei mele.
Acopere tu ziua cu-a gîndului tău ceaţă :
Eu, vecinic treaz, din visu-ţi voi face o viaţă.
(cortina cade)
(s-aude de departe, cîntînd) 113v

[DELFINUL]

Ondină
Cu ochii de dulce lumină,
Cu părul tău lung, un tezaur
De aur.

TEXTE AFERENTE

1

2259

Am scris-o într-un timp cînd sufletul meu era pătruns [de] curăţenia 28r
idealelor [1], *cînd nu eram rănit de îndoială. Lumea mi se prezinta armonioasă, cum i se prezintă oricărui ochi vizionar netrezit încă, oricărei subiectivităţi fericite în grădina înflorită a închipuirilor sale* [2].

2

2254

[ÎNTUNERICUL ŞI POETUL]

ÎNTUNERICUL

Tu care treci prin lume străin şi efemer, 85r
Cu sufletu-n lumină, cu gîndurile-n cer,
Poet gonit de rîsuri şi [3] îngheţat de vînt

1. *iniţial* cînd îmi surîdea curăţenia ideilor 2. *iniţial* oricărei subiectivităţi fericite ca florile [din grădina închipuirilor sale] 3. *după* g[onit] *apoi* poet *şters*

Ce cînți ca o stafie ieșită din mormînt [4],
Sfarmă-n stînca rece [5] a ta nebună liră,
Căci lumea este piatră [6] și ea nu te admiră,
Ci tu, nebun și palid, la poalele ei plîngi
Ca valul [7] care cîntă trecutul unei stînci
Ce veștedă, bătrînă, se leagănă prin nori
Cînd [8] stînca e eternă și valu-i trecător.

POETUL

Și tu crezi, geniu negru, că fără scop și țintă
A lumei und-amară mă-neacă, mă frămîntă?
Tu crezi că eu degeaba m-am scoborît din stele,
Purtînd pe frunte-mi raza a națiunei mele [9]?
Voi să ridic palatul la două dulci sorori,
La [10] Muzică și Dramă ... în dalbe sărbători
Voi să le-ngîn viața și-n cupa lor aurie [11]
Să torn zi și-ntuneric, dureri și bucurie [12],
Să văd trecutu-n viață, să văd româna dramă
Cum din mormînt eroii istoriei îi cheamă,
Și muzica română chemînd din munții-n nouri [13],
Din stelele căzînde, din văile-n ecouri,
Din brazii ce suspină l-a iernei vijelie,
Din fluierul cel jalnic, din buciumu-n cîmpie
Chemînd doina română, a inimelor plîngeri [14],
A sufletului noapte, a dorurilor stingeri.
Românu-n trecut mare, e mare-n viitor
Și tu vrei ca poetul să fie trecător?
Pe-a țării sale țărmuri să n-aibă ce să cînte [15]?
Dar nu-s colori destule în lume să-nveșmînte [16]
85v A munților Carpatici sublime idealuri,
Ce noată-n a lui suflet cum noată-n mare valuri,
Și-n creierii[-i] aleargă de gînduri vijelii,
Cum ginii se sfaramă-n ruinele pustii.

3

2257

[MUREȘANU]

101v Cu cît mai îngust capul, cu cît mai prost, mai rău,
Cu cît urăște mai mult meritul și virtutea,
Cu cît își rîde mai mult d-ideile mărețe
A geniilor nebune, cu-atît mai mult merită
Să bage [17]-ngusta-i glavă-ntr-a globului coronă

Pîn' gloria-i măreață,
Crescînd ș-aruncînd umbra-i între pămînt și soare,
Va-ntuneca pe creste, va lumina pe munte*,
Soarele țiind locul.

4. *urmează, șters, versul* De ce nu-ți sfarămi lira, nu⟨-nceți⟩-neci a tale plîngeri 5. *deasupra lui* lume *șters* 6. *deasupra lui* stîncă *șters* 7. *deasupra lui* rîul *șters* 8. *deasupra lui* Dar *șters; forma cu* Dar *se află în versurile din* **2254, 15r**

Ca rîul care cîntă trecutul unei stînci
Dar stînca e eternă și valu-i trecător,

integrate în Mira 9. *inițial* Purtînd pe a mea frunte geniul țării mele 10. *deasupra lui* Sînt *șters* 11. *după* de aur *șters* 12. *inițial* a lumei feerie *apoi* dureri și fee[rie] *urmează un vers șters* Să văd româna dramă trecutul cum învie 13. *inițial* din munți, din stele 14. *urmează un vers șters* Ce le-a-nvățat românu din gurile de îngeri 15. *inițial* să n-aibă ce cînta 16. *inițial* Dar lumea colori n-are cu ele să-nveșmînte; *urmează un vers șters* A inimei [cea] caldă mărețe idealuri 17. *inițial* Să p•arte-a [globului coronă]

2254

De-ar fi trîmbiţă cerul, d-aş fi eu Dumnezeu 9v
Să suflu-amara noapte şi tot sufletul meu
Cu negrele lui spaime, cu vintul lui grozav[18],
Peste lumea murindă, peste pămîntul sclav!

2262

Şi să cernesc văzduhul cu noaptea cea din mine. 8v

2254

Făceţi trîmbiţă cerul, făceţi-mă un zeu[19] 9v
Să trîmbiţ nor şi tunet în largul mare-al său,
Să trîmbiţ noaptea tristă din sufletu-mi amar
Pe lumea spăimîntată. Al[20] morţii crud păhar
Să plouă peste lume în ploaie de venin,
Din gropi să iasă spaime, din om să iasă chin,
Să trîmbiţ vijelia din sufletu-mi grozav
Peste lumea murindă, peste pămîntul sclav.
(Demoni înebuniţi se rostogolesc cu ochi[21] roşii prin aerul cernit)

18. *iniţial* cu visu[l] lui grozav 19. *iniţial* De-ar fi cerul trîmbiţă, de-aş fi eu Dumnezeu 20. *in ms.* Ar, *cu* r *in loc de* l *sub influenţa sunetelor din segmentul următor:* morţii crud păhar 21. cu ochi *supraintercalat*